

کلیله و دمنه

(پارسی دری)

رسنگا :
حسین بیای تولایی

به کوشتر
ضیاءالدین هاجرخ

عنوان اصلی: کلیله و دمنه

Kalilah va Dimnah

عنوان و نام پدیدآور

کلیله و دمنه (بارسی دری) / (آتشاء ابوالمعالی نصرالله منشی)؛
بارسی نگار حسن بینایی تولایی؛ به کوشش ضیاءالدین هاجری؛
به سرپرستی انجمن.

مشخصات نشر:

تهران: نشر شورا فرین، بارسی انجمن، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری:

۳۴۴ ص: ۴ × ۲۱، م.

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۸۱۵۵۹۰-۱ ریال ۴۰۰۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی:

فیبا

یادداشت:

کتاب حاضر تحت عنوان «کلیله و دمنه» (بارسی سره) «توسط
بامشاد و آوای کلک در سال ۱۳۸۸ منتشر شده است.
واژه نامه.

یادداشت:

کلیله و دمنه (بارسی سره).

عنوان دیگر:

نثر فارسی -- قرن ۶ ق.

موضوع:

Persian prose literature -- 12th century

موضوع:

نصرالله منشی، نصرالله بن محمد، قرن، ۶ ق.

شناسه افزوده:

بینایی تولایی، حسین

شناسه افزوده:

هاجری، ضیاءالدین، ۱۳۲۰ -

شناسه افزوده:

بارسی انجمن

شناسه افزوده:

PIR۵۰۹۲۱۳۹۵

رده بندی کنگره:

۸۵۸/۸۲۳

رده بندی دیویی:

۴۳۴۲۱۸۹

شماره کتابشناسی ملی:

کلیله و دمنه

(پارسی دری)

پارسی نگار: حسین بینایی تولایی

به کوشش ضیاءالدین هاجری

رایانویس: هومن لازمی

سرپرست هنری و پیرنگ گر پوشینه: مریم تاجبخش

یارسه انجمن

چاپ نخست: ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ پوشینه

شابک: 978-600-8055-34-1

بها: ۴۰ هزار تومان

شورآفرین: تهران، خیابان مطهری، کوچه پروشات

شماره ۲۵، زنگ ۶

دورآوا: ۸۸۴۳۰۴۹۹ | همراه: ۰۹۱۲۵۵۷۹۱۴۵

تارنمای شورآفرین: www.shourafarin.ir

تارنمای یارسه انجمن: www.parsianjoman.org

پهشت نوشته‌ها

شماره رویه

۷	درخواستنامه
۹	سخنی از ابن مقفع
۱۱	پیش‌سخن: از کلیله و دمنه‌ی یزیدیه یزشک تا کلیله و دمنه‌ی پارسی‌دری
۲۳	پیشگفتار: نوشته‌ی بهمن‌دیسر، شاه پارسی برای آوردن کلیله و دمنه
۴۵	فرستادن برزویه‌ی یزشک به هندی برای آوردن کلیله و دمنه
	چرا و چگونه کلیله و دمنه را بخوانیم؟ به مناسبتی پسر دادویه؛ ویراستار کلیله
۶۳	و دمنه‌ی پهلوی به نازی
۷۳	برزویه: نوشته‌ی بزرگمهر بختگان
۸۷	بخش ۱: شیر و گاو «آغاز کلیله و دمنه»
۱۳۱	بخش ۲: دمنه در دادگاه
۱۵۱	بخش ۳: کبوتر دانا
۱۶۷	بخش ۴: جفدها و زاغها
۱۸۹	بخش ۵: انتر و سنگ‌پشت
۱۹۵	بخش ۶: پارسا و راسو
۱۹۹	بخش ۷: موش و گربه
۲۰۵	بخش ۸: پادشاه و توتی شیرین‌زبان
۲۱۳	بخش ۹: شیر و شغال

۲۲۳	بخش ۱۰: ماده شیر و شگال و کمانگیر
۲۲۷	بخش ۱۱: ایلان و بلاش و ایراندخت
۲۴۱	بخش ۱۲: پارسا و مهمان
۲۴۳	بخش ۱۳: زرگر و رهگذر
۲۴۷	بخش ۱۴: شاهزاده و یاران او
۲۵۳	بخش ۱۵: کبوتر و شگال و ماهیخوار
۲۵۷	بخش ۱۶: امه‌ی کلیله و دمنه
۲۵۹	واژه‌نامه

پیش‌سخن

از کلیله و دمنه، برزویه‌ی پزشک تا کلیله و دمنه‌ی پارسی دری مدیر: فرهاد در سرگذشت کلیله و دمنه

«کلیله و دمنه» کتابی است با بنمایه‌ی هندی به زبان سانسکریت که «پنچانترا» یا پنج کتاب، پنج بند با هیچ فرگرد نام دارد. کلیله و دمنه نوشتاری پندآمیز است که در آن داستانهای گوناگون بیشتر از زبان جانوران، بازگو شده است. نام آن از نام دو «شغال» به نام «کلیله و دمنه» گرفته شده است. بخشی بلند از کتاب به داستان این دو شغال پرداخته است.

نام‌نگارنده‌ی کتاب روشن نیست و گویا شماری از داستان‌های مردمی است که در کنار هم آمده است. از دیدگاه این کتاب، شایسته مردم است که سرشار از شور به زندگی، جنبش و پویایی باشد و با هوشیاری از گردن شوا، بها برآید، تا می‌تواند در رویارویی با سختیها، هوشمندی خود را به کار گیرد و سان لیک سربلند و سرافراز از پیشامدها بیرون آید. از هر رویداد، آروین و بندی بیندوزد و در رویداد دیگر، آن آروین را به کار گیرد.

«پنچانتیره» بزودی جای خود را در ادب جهان باز کرد. این کتاب را «برزویه» پزشک ایرانی که برای پیدا کردن گیاهی ویژه به هند رفته بود، در زمان انوشیروان ساسانی (۵۳۱-۵۷۹) به ایران آورد و به فرمان انوشیروان از

سانسکریت به زبان پهلوی برگرداند.

«پردیوت بود» دینمرد ترسایی، از این برگردان، در سال ۵۷۰ ترسایی، همانا ۹ سال پس از درگذشت انوشیروان، کتابی به نام «کلیله و دمنگ» به زبان سریانی فراهم کرد. در سده‌ی هشتم ترسایی، پور مقفع آن را از زبان پهلوی به تازی برگرداند و این برگردان بنیاد و شالوده‌ی همه‌ی برگردانهای ایرانی، اروپایی و... شد. نزدیک سال ۵۳۹ کوچی نیز ابوالمعالی نصرالله بن عبدالحمید منشی، کلیله و دمنه را از تازی به فارسی برگرداند. ابوالمعالی مردی آگاه، شورمند، نکته‌پرداز و سخن‌شناس بود. سرسپردگیش به دانش و ادب او را بر آن داشت تا خانه‌اش را کانون و بنایگاه آریان و دانشمندان و دانشوران کند. در این انجمن، ادب و سرود و دانش روانی داشت. از میان این گروه، دوستی به نام علی بن ابراهیم اسماعیل نمونه‌یی از کلیله و دمنه‌ی تازی را به او پیشکش داد. ابوالمعالی شیفته‌ی این کتاب شد و در پی برگردان آن افتاد. پس، دست به کار شد و برگردان بخشهایی از آن را، هم به دیدن دوستان آگاه و هم به دیدن مرام شاه غزنوی رساند. پذیرش هر دو و پافشاری آنان بر پیگیری کار، سبب شد تا خیزش و شور او گردید.

آگاهی او از دانش زمان، نگذاشت، که تنها به برگردانی خشک و یکنواخت و بی‌جان از آن بسنده کند. بدین‌سان یکی از زیباترین نوشته‌های زبان فارسی پدید آمد. این برگردان، کاری بسیار زیبا بود و از همان آغاز، شیفتگان بسیار داشت. از آن، نمونه‌ها فراهم آمد و تا دوردست‌ترین سرزمین‌های آسیای میانه، رخنه کرد و راهنما و نمونه‌یی برای نویسندگان و گویندگان همه نژادها و نژادهای گردید.

ریشه و تاریخچه‌ی کلیله و دمنه

کلیله و دمنه، برآستی جنگ و دست‌چینی است از چند یادمان هندی که ارزشمندترین آنها همان «پنجه‌تیره» به چم پنج فرگرد و به زبان سانسکریت است. در گفته‌های آیینی، برزویه «مهر پزیشان یارس»، در زمان خسرو انوشیروان را، برگرداننده‌ی این یادمان می‌دانند. نام پهلوی آن کلیله و دمنگ

بود. افسوس که نوشته‌ی پهلوی این بزرگ یادمان ارزشمند به دست ما نرسیده است! لیک برگردانی از آن به زبان سریانی، امروز در دست است. این برگردان نزدیک‌ترین برگردان از دیدگاه زمانی به نوشته‌ی برزویه است.

برگردان از پهلوی به تازی

پس از اسلام، روزیه، پور دادویه (ابن مقفع)، آن را به تازی برگرداند. برگردان پور مقفع بسیار درخور پسند افتاد و شاهکاری از شیوایی در زبان تازی به شمار آمد. برگردان پور مقفع، امروز پدید است، لیک میان نمونه‌های گوناگون آن، گاه واجداییهای زیبا دید. می‌شود.

ابن ندیم در *الفهرست* کلیله و دمنه را در شمار «کتابهای هند در افسانه و اسما و احادیث» آورده است و درباره‌ی آن گوید:

«کتاب کلیله و دمنه هفت باب است. و گویند هجده باب بوده که عبدالله بن مقفع و دیگران آن را ترجمه کرده‌اند. این کتاب به شعر هم در آورده شده، و این کار را ابان بن عبدالحمید بن لاحق بن عمار بن یحیی کرده است و علی بن داود نیز آن را به شعر درآورده، و بشر بن معمره ترجمه‌ای از آن دارد که پاره‌ای از آن در دست مردم است. و من در نسخه دیدم که دو باب اضافه داشت و شاعران ایرانی این کتاب را به شعر درآورده‌اند که از فارسی به عربی ترجمه شده است. و از این کتاب مجموعه‌ها و منتخبانی است که ساخته گروهی و کتاب‌های مقفع و سهل ابن هارون و سلم رئیس بیت‌الحکمه و... است.»

برگردان تازی ابن مقفع پایه‌ی برگردانهای دیگر گردید و کتاب از تازی به فارسی، یونانی، ترکی، اسپانیایی، روسی، آلمانی و... برگردانده شد.

بخشهای کلیله و دمنه

بیشتر، گفتار ابن ندیم پیرامون بابهای کلیله و دمنه یادآوری شد. در برگردان سریانی که از روی نوشته‌ی پهلوی انجام گرفته است کلیله و دمنه ده بخش است.